

Construction on Shabbat

Question: Is it allowed to let non-Jewish contractors to work on Shabbat in construction? Is there a difference between a private home and a public facility?

Answer: interestingly enough, the halakhic literature contains numerous discussions on this topic. I will present here an excerpt of the encyclopedic discussion of Rabbi Ovadia Yossef in his *Yabia Omer* (Vol. 8, Orah Hayyim, 28).

The Los Angeles Case

Rabbi Yossef was asked by the rabbi of Congregation Adat Yeshurun in LA's San Fernando Valley, whether it is allowed to use a synagogue which was built around the clock, including Shabbat and holidays. It is not clear if the rabbi asking the question is associated with the congregation or if the congregation even has a rabbi, but the argument was that the board of directors at the time of the construction was not knowledgeable and did not care about observing the Mitzvot. After completing the construction, a new board of directors, more observant, was elected. The new board wanted to know if the community is allowed to use the synagogue, or if it considered a product of a sinful action.¹

Rabbi Yossef answers with presenting two opposing opinions of early medieval rabbis:

- Rabbenu Tam considers allowing the building of a house on Shabbat, if the payment is per job and not per day, because it is the decision of the builder on which days to work.²
- Rabbenu Yitzhak holds that it is forbidden because contractors are usually hired on a daily basis and the onlookers will think that the Jew ordered the non-Jew to perform work on Shabbat.³

Even though Rabbenu Tam ruled in favor of continuing on Shabbat, he did not want to rely on his ruling when building his own house.⁴ Many other rabbis ruled that construction on Shabbat is forbidden, among them: HaTerumah, HaMaor, Shibbole HaLekket, Ramban, Rashba, Ritva, Or Zarua, Hagahot Maimoni, Hagahot Asheri.⁵ It is also clearly so stated by Maimonides, and the Shulhan Arukh agrees with him.⁶

It seems, however, that all depends on local work and contracting practices, and if the norm is to pay per job and not per day, it will be allowed to let the contractor work on Shabbat.

Rabbi Yossef concludes this part of the discussion by saying that since this is a rabbinic prohibition we could rely on the lenient opinion. His statement requires further explanation so let me illuminate here a general rule regarding the use of the services of a non-Jew on Shabbat.

Asking a non-Jew to do work on Shabbat

According to the Torah hired workers can do any work on Shabbat. The Torah only limited the work of slaves who were considered property of their masters. They had to rest just as the property of the master, including animals and fields had to rest. During rabbinic time, as the economic system shifted from slavery to hired workforce, more and more people bypassed the prohibitions of Shabbat by asking non-Jews to do their work for them.

In order to put an end to this phenomenon the rabbis decreed that one cannot ask a non-Jew to do work for him on Shabbat. They knew, however, that there will be situations where the help of a non-Jew will be needed, and they therefore left a back door to bypass their own prohibition. That back door, or loophole, has to do with activities which are only forbidden because of rabbinic law, or when there is a great need.

For centuries Jews refrained from using the services of non-Jews, mainly in order to avoid mockery for “tricking” their own legal system. During the long stay of Jews in medieval Europe, though, a change occurred. Because of the cold weather it became very common to rely on non-Jews to light fire for heating, and as a result the non-Jews came to understand that asking for their help is an integral part of the Jewish legal system.⁷

Understanding the historical development of אמירה לגוי – asking a non-Jew to do work on Shabbat is important since it applies to many aspects of Jewish life on Shabbat, especially outside Israel. Once we understand that we are not bypassing Halakha by asking a non-Jew to help us, but rather we are using a path created for us by the rabbis, we can use this Halakhic device more wisely and without feeling of guilty for tweaking or cheating the legal system.

Working per job or per day

Let us return now to the issue of construction, R Yosef writes that since today the norm is to hire contractors per job, and it's their choice on which days to work, it is allowed to continue construction on Shabbat.⁸

R Yosef than quotes R Yom Tov Tzahalon who opposes this ruling on the grounds that even though most people hire workers per job and not per day, not everyone is familiar with the fine distinction between the two, and people will think that Shabbat is being transgressed. Rabbi Tzahalon concludes that one can hire a non-Jew to do work only with portable objects.⁹

This argument is refuted by the author of Shemen HaMish-ha who writes that it is the obligation of the onlookers to research the details of the type of work done and the halakhic parameters, and once they do that, they will know that no prohibition has been transgressed.¹⁰

After all this, there could still be a problem, according to some poskim, if the chief contractor hires day workers. Some say that it is if the Jew hired day workers which is forbidden, while others argue that since the contractor is directly responsible to hire, fire, and pay these workers there is no room for such concerns.¹¹

Rabbi Yair Bacharach adds that a case like that should be permissible, since a Jew is allowed to tell a non-Jew to do work for him through a mediator, meaning that he will tell one person to tell another person to do the work.¹²

Building a Synagogue

The discussion so far dealt with construction in general, but when it comes to construction of a synagogue there are additional considerations. The Magen Avraham, Rabbi Yehudah Ayash, and Rabbi Yehudah Assad, among others, vehemently opposed it because they felt that it shows

disrespect for Shabbat and that people will think that the rabbis create a separate system of Halakha to satisfy their needs.¹³

Despite their objections, other poskim write that if there is a concern that forbidding work of non-Jews on Shabbat might cause the construction to stop altogether and the synagogue will never be built, it is allowed to continue construction on Shabbat. Rabbi Shneur Zalman of Liadi, who lived under an oppressive regime, explains that the concern is that the government will change its mind and will not let the Jews finish the construction of the synagogue.¹⁴

This continuous swaying between proponents and opponents of construction on Shabbat reflects the dilemma of balancing the needs of the community, including financial considerations and dependence on the government, with the moral, emotional, and ideological cost of allowing such actions, and it seems that the decision remains in hands of the local rabbi, and if applicable, his board as well.

The Adat Yeshurun Conclusion:

Rabbi Yosef's conclusion regarding the synagogue in LA which was built on Shabbat was that now that it is already done, it is allowed to use the facilities, for the following reasons:¹⁵

- It was built for a Mitzvah, so people will judge those in charge of the project favorably, and will not assume that they have transgressed any prohibitions.
- Most people hire workers per job, and not per day, which is permissible for all types of work.
- There are many poskim who say that when dealing with a public facility, the need to serve the public overrides the concern of "what will people think?"
- The board who was in charge of the construction represents the people, and the people can claim that they should not bear negative consequences of their deeds. In the language of the Talmud the people can tell the board: "We appointed you to do good and not to cause harm."

So, can one let the contractor continue?

The ruling of Rabbi Yosef refers to a case where the Synagogue was already built, but the question remains, in light of the many concerns and disputes, whether one should continue or stop construction on Shabbat.

There is no definitive answer, since one might argue that even though it is allowed according to Halakha, it still doesn't feel right and sends a wrong message to the public about the sanctity of Shabbat and how it can be bypassed in certain cases.

The continuous swaying between proponents and opponents of construction on Shabbat reflects the dilemma of balancing the needs of the community, including financial considerations and dependence on the government, with the moral, emotional, and ideological cost of allowing such actions, and it seems that the decision remains in hands of the local rabbi, and if applicable, his board as well.

However, from a practical point of view, all poskim agree that the problems with continuing construction on Shabbat are all related to the way people perceive and judge that activity.

It is therefore recommended that if indeed construction must be continued on Shabbat for financial, communal, or other considerations, large signs will be placed at all corners of the construction site. The signs will explain in simple language the principles presented here and the motives of the board which is in charge of the project to continue construction on Shabbat. Similar messages should be posted on the Synagogue's website and distributed by mail to neighbors of the construction site.

In that manner there will be no concern about misperception, and the builders of the synagogue will have followed the directive: **והייתם נקיים מה' ומישראל** – you shall do what is right in the eyes of both God and humans (Numbers 32:22).

¹ הרב עובדיה יוסף, שו"ת יביע אומר, חלק ה, אורה חיים סימן כח: נשאלתי מרב חשוב בלוס אנג'לס על אודות חברי ועד קהלת "עדת" ¹ ישורון" ... אשר בנו בית כנסת אורטודוקסי כדת בסך למעלה ממיליון דולר, שנתרם מהצבור הרחב של הקהלה. אך בהיות שרוב חברי הועד לא היו בני תורה ולא מדקדקים במצות, בנאוהו על ידי קבלן גוי גם בשבתות וימים טובים, וזאת כדי למהר ולסיים בהקדם את בנין בהכ"נ. וכעת

נבחר ועד חדש אשר אנשיו מיראי ה' וחושבי שמו, שכל מגמתם לנהל את הכ"נ על מבועי התורה והיראה, ונפשם לשאול הגיעה האם מותר להכנס לבית הכנסת הזה, אשר נבנה ע"י גויים בשבת ויו"ט, ולהסתופף בצלו בתפלה ובשיעורי תורה

נראה לרבינו תם להתיר לבנות בית בקבלנות של נכרי אף שבונה בשבת... דאמרינן קבלן קבלנותיה קעביד...²

אבל לר"י נראה לאסור... בנין בית רגילות היא לשכור פועלים מדי יום ביומו, והרואה... סבור ששכירי יום נינהו, ודומה כמי שמצווה³ הישראל את הגוי לעשות לו מלאכה בשבת... והא דשרינן ליתן כלים לכובס ועורות לעבדן בע"ש, היינו משום דהוי בתלוש דלא מפרסמא מילתא, שהגוי עושה המלאכה בביתו, ואין הדבר ידוע שהוא של ישראל, אבל קבלנות של בית דהוי במחובר וברשות ישראל ומפרסמא מילתא אסור...⁴

ואף ר"ת כשבנה את ביתו לא סמך על הוראתו ולא רצה להתיר לבנות בשבת...⁴

וכן כתב בספר התרומה, בעל המאור, בשבולי הלקט בשם תשובת הגאונים, הרמב"ן בתורת האדם, הרשב"א, אור זרוע, ובהגהות⁵ מיימוני, ובהגהות אשרי... הרמב"ם, הלכות שבת ויג: הפוסק עם הנכרי לבנות לו חצרו או כותלו... אם היתה המלאכה במדינה או בתוך התחום אסור לו להניחו⁶ לעשות בשבת, ואף על פי שקצין דמים, והנכרי עושה לעצמו, מפני הרואים שאינם יודעים שקצין, ואם היתה המלאכה חוץ לתחום מותר, שאין שם ישראל שיראה את הפועלים כשהם עושים בשבת, ע"כ. וכלשון הרמב"ם הנ"ל פסק מרן בש"ע (סימן רמד ס"א).

החתם סופר כתב, שבזמן הזה שנתפרסם אצל הגוים שאין שום איסור אצלינו לעשות בשבת ע"י גוים, וכמו שנהגו להמם את בית החורף,⁷ אצל ישראל בשבת, אזיל טעם זה של חילול ה',... שיאמרו ישראל לא מנטרי שבתא,.... נראה שבימים הראשונים שהיו טובים מאלה, שלא הורגלו ישראל כלל באמירה לנכרי בשבת, להחם תנור ולהדליק ולכבות נרות, ושאר מלאכות האסורות בשבת, והיו הגוים יודעים שאין שום מלאכה נעשית לישראל בשבת אפי' ע"י גוי, ולכן אם יראו שגוי מחמם המרחץ של ישראל, יאמרו ישראל לא מנטרי שבתא, ויהיה חילול ה' בעיני הגוים, אבל בזמנינו שנפוצו ישראל בארצות הצפון הקרים מאד בימי החורף, והוצרכו להחם בשבת תנור בית החורף ע"י גוים, וע"י כך רבו המכשולות בעוה"ר שהגוים עושים לישראל מלאכות הרבה בשבתות, והגוים שבמדינותינו סבורים כי כך הוא דין שמירת שבת לישראל, שהוא לא יעשה מלאכה אבל אומר לגוי ועושה, א"כ אין כאן חילול ה' כשעושה ע"י גוי בקבלנות בנ"ד וכו'. ע"ש.

[אך] נראה שבמקום שהכל רגילים לבנות ע"י קבלנות, מותר לבנות ע"י קבלן גוי אפי' בשבת, שכיון שכל העיר עושים בקבלנות אין מקום⁸ לחשדו לומר שהפועלים שכירי יום הם, ומכיון דהויא מילתא דרבנן, אזלינן בדרבנן לקולא

אולם ראיתי בשו"ת מהריט"ן סימן סו: ... שאפי' אם ידעו כל העיר שהוא בקבלנות, ולא שכיר יום, אעפ"כ אסור, לפי שאין הכל יודעים⁹ ההפרש בדין בין קבלן לשכיר, ויחשבו שהכל דבר אחד, וכשם ששכיר יום אסור כך קבלן אסור... ולכן נראה שאין להתיר בנ"ד אלא משום שהוא במטלטלין וכו'

שמן המשחה (דף טז ע"ג) שהביא דברי מהריט"ן, וכתב, ... שאם יחקרו וידרשו לדעת את הדין, הווי ידעי דבהיתר עשה,¹⁰

אמנם עדיין יש לדון במה שנוהגים שהקבלן הראשי מזמין פועלים בשכירות יומית למלאכת הבנין... וא"כ יש מקום לרואים לחשוד¹¹ שהפועלים שכירי יום של ישראל הם, אף על פי שבאמת אינם אלא שכירי יום של האומן הקבלן וכו'... בשו"ת זרע אמת ח"א (סוף סימן לא), אחר שהעלה להתיר כשרוב אנשי העיר עושים בקבלנות, כתב, אכן רע עלי המעשה שנתפשט בגבולינו, שהגבירים... נוהגים לתת רק לאומן הגדול... מסוים... אבל הפועלים כולם שכירי יום הם, וזה הדבר קשה להתירו... גם בש"ע הגר"ז (סימן רמד ס"ח) כתב, שדוקא במקום שמפורסם בו שדרך בנין הבתים הוא על ידי אומנים קבלנים יש להתיר לבנות בשבת בקבלנות, אבל מה שנוהגים ברוב המקומות שהאדריכל לבדו עושה בקבלנות, והאומנים עושי מלאכת הבנין שתחתיו שכירי יום הם, עדיין יש חשש למראית העין שיאמרו שכירי יום של ישראל הם ואסור. ע"ש. וכ"כ בפשיטות המשנה ברורה (סימן רמד ס"ז), שאחר שהביא להלכה דברי הפרי מגדים והגאון רעק"א שיש להקל בקבלנות כשמנהג כל העיר לבנות בקבלנות, כתב, ומיהו הקיבולת המותרת היא דוקא באופן שכל המלאכה כולה נעשית בקבלנות, לאפוקי אם האדריכל לבדו הוא קבלן, ושאר הפועלים המסייעים לו במלאכת הבנין שכירי יום הם, או שדרך בני העיר לשכור פועלים לפעמים לשכירות יומית, אפילו אם הוא שכר את כולם בקבלנות אסור. ע"כ... אולם לפע"ד נראה, שכל שתשלום השכירות של הפועלים נעשה על ידי הקבלן הראשי, והוא השוכר את הפועלים ומשלם להם שכרם, שפיר דמי, כיון שאין לפועלים השכירים דין ודברים על הבעל הבית היהודי... וגם אם ישאל

איש הרואה את הפועלים בעבודתם בשבת, וישיבו לשאלתו ששכירי יום הם, לא יבצר מלשאול עוד ממי מקבל שכרו, ואף הוא ישיבנו שמקבל שכרו מהקבלן הגוי

כתב בשו"ת חות יאיר (סימן נג) שנראה לו פשוט שמותר לומר לגוי אמור לגוי פלוני שיעשה לי מלאכתי, משום דהויא אמירה לאמירה¹² בדבר בניית בית כנסת בקבלנות של גוי בשבת... המגן אברהם (סימן רמד סק"ח) כתב... היה נראה להתיר ג"כ בנין בהכ"נ בשבת בקבלנות של גוי, ומ"מ ראיתי שהגדולים לא רצו להתיר... ואם אנו נניח לעשות בשבת כן יש חילול ה' בדבר... גם המהר"י עייאש במטה יהודה (סימן רמד סק"ד) כתב שחלילה להתיר בנין בהכ"נ בקבלנות ע"י גוי בשבת... רבי יהודה אסאד בשו"ת יהודה יעלה (חאו"ח סימן נג), שנשאל אם מותר לבנות בהכ"נ בקבלנות ע"י פועלים נכרים גם בשבת ויו"ט, משום הפסד ממון, שיצטרכו לשלם לקבלן פועליו גם על הימים ששוכתים בהם על מגן, וגם כדי לסיים מהר את בנין בהכ"נ, והשיב, חזרתי על צדדים וצדי צדדים למצוא היתר לדבר ולא מצאתי... הרואים יאמרו שמכיון שיש מצוה בבנין בהכ"נ, לכן התירו לעצמם לבנות ע"י פועלים גויים שכירי יום בשבת, כדי לסיים מהר את בנין בהכ"נ... בבנין בהכ"נ אפשר שגם ר"ת יודה לאסור אף בקבלנות משום חשדא של הרואים שיאמרו שכירי יום ניהו ועשו כן כדי לגמור המצוה של בנין בהכ"נ וכו'... חתם סופר ח"ו (סימן מג)... סמך סמיכה בכל כחו ע"ד המג"א שאסר בנין בהכ"נ בקבלנות ע"י גויים משום חילול ה'... ישועות יעקב (סימן רמד סק"ד) כתב... לאסור גם בבהכ"נ של רבים משום חשדא... הגאון מצאנז בשו"ת דברי חיים ח"ב (בהשמטות סימן ב), שהגם שיש צדדים להתיר בנין בהכ"נ בשבת ע"י קבלנות, אולם כיון שהרבה גדולים אסרו, וגם השערי תשובה (סימן רמד) הביא לאסור, בודאי שיש לאסור, ובפרט בדור פרוץ זה... וע"ע בערוך השלחן (סימן רמד סעיף ח) שכתב, שאע"פ שיש מי שרצה להתיר בנין בהכ"נ בקבלנות בשעה"ד, ... חלילה לומר כן, ... אין לך חילול ה' גדול מזה נגד אומות העולם אם נניח לבנות בנינים בשבת קודש... הגאון הראש"ל בספר ישירי לב (דף יא ע"ב) כתב, עובדא הוה פה עה"ק ירושלים ת"ו שהיו בונים בהכ"נ ע"י פועלים גויים בשבת, שסמכו על מ"ש דברבים ליכא חשדא, ובכל זאת הורתי לאסור איסר משום חילול ה'...

ומכל מקום אם יש חשש שיתבטל בנין בית הכנסת לגמרי, אם לא יבנו בשבת ע"י קבלנות, כתב בספר תוספת שבת (סימן רמד סוף סק"ז),¹⁴ בשם הבאר היטב, שמצא כתוב, שיש להתיר בכה"ג לבנות בשבת בקבלנות כדי למהר להשלים הבנין... בש"ע הגר"ז (סימן רמד ס"ח) כתב, ... שעת הדחק כגון שיש חשש שמא יתבטל בנין בהכ"נ לגמרי בהמשך הזמן מחמת רשעות הגויים, יש להתיר

המורם מכל האמור דבנ"ד יש כמה צדדים להקל להכנס לבית הכנסת לתורה ולתפלה, ואין בזה אפילו חומרא ממדת חסידות, ואף שנבנה בשבת בקבלנות ע"י גויים, ולדעת מרן הש"ע עכ"פ נכון להחמיר בכה"ג מ"מ בנ"ד מלבד דהוי בנין של מצוה, דבכה"ג יש אומרים דליכא חשדא, משום דלא שייך שיעשו מצוה הבאה בעבירה... ועוד שקרוב לודאי שרוב בני העיר בונים בקבלנות, ואפילו בספק קבלנות יש מקום להקל, וכמ"ש השואל ומשיב ומהרש"ם... וכן יש לצרף דעת הפוסקים שאומרים דברבים ליכא חשדא... ועוד שאנשי הועד הקודם אשר בנו את בהכ"נ ע"י קבלנות בשבת, הרי לא מכיסם וממונם בנאוהו, כי אם מתרומות הקהל, ויכולים לומר להם לתקוני שדרתינכו ולא לעוותי, ואין אדם אוסר דבר שאינו שלו... ועכ"פ לגבי הקהל הו"ל כאחרים שמותר להם ליהנות מבהכ"נ הזה... והואיל ומעיקר הדין אפי' אם היה נבנה באיסור גמור, אין שום איסור להכנס בו, וכמ"ש גדולי האחרונים אליבא דמרן הש"ע, וכן הסכימו לדינא... וכל הדיון הוא לענין החומרא ממדת חסידות, בצירוף כל הני טעמי תריצי יש לומר שאפילו חומרא ממדת חסידות ליכא, הילכך אין להחמיר כלל מלהכנס לבהכ"נ הזה לתורה ולתפלה. והנלע"ד כתבתי